

UOT 316

SAVAŞIN ÇOCUKLAR ÜZERİNDE PSİKOLOJİK ETKİLERİ

Aytekin Sadıgova

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eskişehir, Türkiye

aytekinsadigova1@gmail.com

DOI:10.30546/ifs.2021.1(36).104

MÜHARİBƏNİN UŞAQLARIN PSİKOLOGİYASINA TƏSİRİ

Xülasə. Məqalədə müharibənin uşaqların psixologiyasına təsiri araşdırılır. Bildirilir ki, müharibələr, siyasi münaqişələr, terror, sui-qəsdlər zamanı uşaqlar depressiyaya məruz qalır, valideynlərini itirir, psixoloji gərginlik keçirir, fiziki inkişafdan geri qalır, təhsildən uzaqlaşır.

Statistik göstəricilərə görə, dünyada 420 milyon uşaq müharibə bölgələrinin çətinliklərini yaşayır. Ötən 10 il ərzində müharibədə 2 milyon uşaq öldürülüb, 1 milyon uşaq yetim qalıb, 6 milyon ağır yaralanıb, 15 milyon uşaq qaçqın və köçkün həyatı yaşayır. 10 milyondan artıq uşaq isə belə şəraitdən təsirlənərək ağır psixoloji travma alıb.

Açar sözlər: psixoloji travma, müharibə, terror, etnik kimlik, məcburi köç, yetim, yoluxucu xəstəlik, xaotik vəziyyət.

ВЛИЯНИЕ ВОЙН НА ПСИХОЛОГИЮ ДЕТЕЙ

Айтекин Садыгова

Резюме. В статье рассматривается вопрос о влиянии войн на психологию детей. Указывается, что во время войн, политических передразг, терроров и покушений больше всего страдают дети; они теряют родителей, становятся физически и духовно ранеными, подвергаются депрессии, психологическому напряжению, становятся агрессивными, отдаляются от учебы, отстают в физическом и духовном развитии.

По статическим данным, в мире около 420 млн. детей переживают трудности военной обстановки. За последний 10 лет в войнах погибло ок. 2-х млн. детей, 1 млн. детей остались сиротами, 6 млн. стали тяжелоранеными, 15 млн. детей – беженцами. А свыше 10 млн. детей из-за последствий войн получили тяжелую психологическую травму.

Ключевые слова: психологическая травма, война, террор, этническая принадлежность, вынужденные переселенцы, сирота, эпидемия, хаотическое положение.

THE IMPACT OF WAR ON CHILD PSYCHOLOGY

Aytekin Sadigova

Abstract. In the article it is investigated the impact of war on child psychology. It is notified that, during wars, political disputes, terror, assassinate the children undergo depression, lose their parents, fall into psychological stress, lag behind in physical development, stay away from education.

According to statistics, 420 million children in the world experience the hardships of the war zone. During the last 10 years 2 million children were killed, 1 million children were orphaned, 6 million were seriously injured, 15 million children became refugees by these conditions suffered severe

psychological trauma.

Keywords: psychological trauma, war, terror, ethnic identity, forced migration, orphan, infection disease, chaotic situation.

Giriş

Psikoloji çok geniş bir konudur. Herhangi bir araştırma yaparken bilgilerle boğulmadan, araştırmada yeterince kapsanacak bir konu bulmak gerekir.

Psikoloji araştırmalarında betimleyici, tanımlayıcı, deneysel, istatistiksel yöntemler kullanılır.

Davranışları ve ilişkileri nitelik ve nicelik yönünden tanımlayarak anlamak, yorumlamak, açıklamak için betimleyici ve tanımlayıcı yöntemler kullanılır. Bunun için test ve anketlerle tarama yöntemi, gözlem, görüşme, biyografi, olay incelemesi gibi çalışmalar yapılır.

Bunların dışında deneysel ve istatistiksel yöntemler de kullanılmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlıklı bu bölümünde araştırma problemi, amaç, önem, varsayımlar, sınırlılıklar ve çalışmaya özgü tanımlara alt başlıklar halinde yer verilmiştir.

Problem

Barış zamanında çocuklar babalarını, savaş zamanında babalar çocuklarını toprağa verirler.(John Ronald Reuel Tolkien)

Çocukluk dönemi insanların yaşamında çok önemli bir yere sahiptir, kendisinden sonra gelen dönemlere şekil veren bir dönem olarak da değerlendirilebilir. Çünkü bu dönem gerek aile içerisinde ve gerekse aile dışındaki ilişkileri belirleyen, sevgi ve nefret gibi duyguların oluştuğu meslek seçiminin belirlendiği, etraftaki insanlar ve insanın kendisi hakkında kararlar verdiği bir süreçtir. Bu sebeple, suç işlemeye itilen, yasadışı olaylara karışan çocukların neredeyse tamamının geçmişlerine bakıldığında acı olayların izleri olduğu görülecektir.

Savaşların en büyük mağdurları savaşların çıkmasını hiç istemeyenlerdir. Savaş ve çatışmalarda en fazla zarar gören ve bir o kadar da masum olanlar hiç şüphesiz çocuklardır.

Yüzyıllardır dünyada milyonlarca çocuk savaşların, terör saldırılarının, politik çatışmaların masum kurbanları durumuna gelmektedir. Bu şiddet eylemlerinin çocuklar üzerinde yarattığı olumsuz ve travma tik etkiler, onların fiziksel, psikolojik ve ahlaki gelişimleri üzerinde kalıcı zararlar bırakmaktadır.

Bunun yanında aşırı politik ve milliyetçi eğilimlere sahip olma, asker olarak çatışmalarda kullanılma, zorunlu bir göçe maruz kalma, göç edilen bölgelerde kötü muamele görme, dışlanma, ötekileştirilme, yoksulluk, yeteri kadar beslenememe de savaş ve çatışmaların çocuklar üzerindeki diğer etkileri olarak sıralanabilir.

Göç yaşayan çocukların ev ve okul ortamına uyumlarında problem yaşamaları da kaçınılmazdır.

Savaş ve çatışmaların çocukların yaşamında meydana getirdiği olumsuz sonuçlar arasında yaralanma, sakat kalma, öldürülme, işkence ve kötü muameleye maruz kalma, ebeveyn ve yakınlarının yaralanması ve ölümü, şiddet mağduru veya faili olma, çocuk asker olarak savaş ve çatışmalarda kullanılma, zorunlu göçe tabi olma, göç edilen yerlerde ötekileştirilme, dışlanma, aşırı politik ve milliyetçi eğilimler edinme, hastalık, yoksulluk ve yetersiz beslenme sayıla bilir.

Uzm. Klinik Psikolog Dilan Bilginin “Antakya” gazetesinde, köşe yazısında bu probleme değinilmiştir:

“Gençliği ve yetişkinliği biçimlendiren bir dönem olan çocukluk, bireylerin yaşam sürecinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle suça itilen veya istismar edilen çocukların büyük çoğunluğunun geçmişlerine bakıldığında acı izler olduğu görülecektir.

Savaş ve çatışmaların yaşandığı kaotik ortamların çocuklar üzerindeki fiziksel ve sosyal etkilerini açıkça görmek mümkündür. Bunlara tanık olan çocukların yoğun korku ve çaresizlik gibi

psikolojik sıkıntıları vardır. Bu korkular olayın tekrarlanacağına, yaralanma veya ölüme, yalnız ve savunmasız kalmaya, yaptıkları yanlışlar nedeniyle cezalandırılmış olmaya ve suçlanmaya ilişkin olabilir.”¹

Yapılan çalışmalarda en yakın örnek durumundaki Suriye savaşı, yetimlerin yaşadığı psikolojik ve sosyal sorunlara dair önemli ipuçları vermektedir. Zira bu savaş sebebiyle pek çok yetişkinde ve çocukta -yetim olsun olmasın- ciddi depresyon, stres, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu, madde bağımlılığı, intihar eğilimi, tükenmişlik sendromu, hiperaktivite gibi rahatsızlıklarla değersizlik ve yalnızlık hisleri ortaya çıkmış ve insanların ruhlarında derin yaralar açılmıştır. Savaş bölgesinde yetim olmanın psikolojik etkileri, savaş dışı koşullarda yaşayan yetimlere göre daha da ağırdır. Ebeveynlerinden birini veya her ikisini çeşitli nedenlerden dolayı kaybeden ve onlarsız büyümek zorunda kalan çocuklar, kimlik oluşturma sürecinde birçok zorlukla karşılaşmakta; psikolojileri bu durumdan son derece olumsuz etkilenmektedir. Elbette ebeveyni olmayan her çocuk psikolojik veya sosyal problemler geliştirecek diye bir durum söz konusu değildir fakat şu da bir gerçektir ki, çocukların gelişim çağında veya yetişkinlik çağında ebeveynsiz kalmaları, gözlemlenebilir şekilde olumsuz etkilere yol açabilmektedir.

Yapılan araştırmalarda (Kuşdil,2014, Akar,2014, Baş; Molu ve Ark,2017) göç yaşamış çocuklarda daha fazla ruhsal bozukluklar görüldüğü tespit edilmiştir, göç yaşamamış çocuklarda bu oran oldukça azdır.

Suriye'deki savaş 10. yılını doldururken, birçok çocuğun geleceğinin de belirsizliğini koruduğu ve çocukların yüzde 90'ının insani yardıma muhtaç olduğu malumdur. UNICEF'ten yapılan açıklamada, Suriye'de 5 yaş altı yarım milyondan fazla çocuğun kronik gıda yetersizliği yüzünden büyüme geriliği yaşadığı ve boylarının kısa kaldığı belirtilen açıklamada, ülke içinde 2,4 milyon, ülke dışında ise 750 bin çocuğun okula gidemediği ifade edildi.

5 binden fazla çocuk savaşa katıldı

UNICEF'e göre, Suriye'de 2011 ile 2020 yılları arasında yaklaşık 12 bin çocuk hayatını kaybetti ve yaralandı. Aralarında 7 yaşında olanların da bulunduğu 5 bin 700'den fazla çocuk çatışmalarda kullanıldı. Sürekli şiddet, şok ve travmaya maruz kaldıkları için psikolojik sorunlar yaşayan çocukların sayısının geçen yıl iki katına çıktığı Suriye'de, 10 yıl boyunca 1300'den fazla okul ve hastane saldırıya uğradı. (UNICEF)

Amaç

Eğer savaş bitirilemiyorsa, çocuklar üzerinde olan etkilerini azaltabilecek çabalar gösterilmesi gerekir.

Savaşın çocukların mental ve fiziksel gelişimleri yönünden nedenli yıkıcı etkilere sahip olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra ahlaki gelişimlerinin de fazlasıyla olumsuz etkileneceği göz ardı edilmemelidir. Savaşın sebep olduğu ahlaki yıkıma maruz kalmış çocuklar doğru- yanlış ayrımını yapamazlar.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında 75 bin Finlandiyalı çocuk, savaşın yıkıcı etkilerinden korunmaları amacıyla İsveç'e gönderildi. Uppsala Üniversitesi (İsveç), Helsinki Üniversitesi (Finlandiya) ve Ulusal Sağlık Enstitüsü (ABD), savaştan kaçan çocukların çocuklarının psikolojik sağlıklarının nasıl etkilendiğini belirlemek için ortak bir çalışma yürüttü.

Uzmanlar, İsveç'e gelen çocuklarla, savaş bölgesi olan Finlandiya'da ebeveynleriyle kalan kuzenlerin psikolojik sağlıklarını karşılaştırdı.

Araştırma neticesinde savaş bölgesinde kalanların çocuklarının, bölgeden çıkarılmış çocuklarla kıyasla 4 kez daha fazla hastanelerde tedavi görecektir dedirildi depresyon geçirdikleri ortaya çıktı.

Daha önce aynı uzmanlar tarafından yapılan başka bir araştırmanın sonuçları da Finlandiya'da kalan çocukların İsveç'e gidenlere kıyasla daha fazla depresyon ve psikolojik rahatsızlık geçirdiklerini göstermiştir. (Stockholm/ EVRENSEL)

“Savaşın psikolojik etkilerinin belgelenmesi çok zor ve çocuklar üzerinde etkileri çok örtüktür.

¹ Dilan Bilgin, Antakya gazetesi, 18, 01, 2019.

Savaşın fiziksel olarak etkilediği çocuklardan daha fazla çocuğa dokunur ve daha az tedavi edilir.’’²

Sayılar tüm öyküyü anlatamaya bilir. Çatışma sonucunda oluşan acı ve ölüm en korunmasızları, özellikle beş yaşın altındaki çocukları etkiler.

Tanınmayan ve tedavi edilmeyen hastalıklar, zayıflamış sağlık sistemleri, geriye dönüşü yıllar alacak etkiler doğururlar.

Ulusal aşılama programlarının yapılmaması yeni çocuk kuşaklarını tıp tarihinde örnekleri görülen salgınlara maruz bırakır (Kosova’da çocuk felci salgını).

Travma sayısı arttıkça, tepkiler ve buna bağlı olarak özellikle anksiyete bozuklukları çok fazla artmaktadır. Zorunlu göçemarus kalmış mağdurlarla ilgili yapılan araştırmalarda, (Baş ve Molu,2017, Akıllı ve Dirikoç,2015) yaşam şartlarının değişmesinden en çok etkilenenlerin kadın ve çocuklar olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmada genel olarak etnik, kimlik sorunları, savaşa ve zorunlu göçe maruz kalmış çocukların psikolojik olarak neler yaşayabileceği dile getirilmeye çalışılmıştır.

Savaş ve çatışmalarda mağdur olmuş, etkilenmiş, zarar görmüş, yaralanmış, yakınları öldürülmüş, evsiz, yetim ve kimsesiz kalmış, standart hayat kriterleri elinden alınmış, zorunlu göçe maruz kalmış çocukların çökmüş psikolojisinin ileride nasıl problemler yarata bileceği ele alınmıştır.

Yapılan bir çalışmada, milyonlarca çocuğun modern savaşların hedefinde olduğu, savaş mağduru çocuklar için birçok dokümanın yayımlandığı, ancak özellikli grup olan 0-6 yaş çocuklara odaklanılması gerekliliği vurgulanmıştır.

Amaç ve alt amaç soruları:

1. Savaş olmasını istemeyen çocukların savaşlardan en çok etkilenen kesim olması ne kadar adildir?
2. Savaşın bir sorun çözme yöntemi olmadığını yüzyıllardır insanlık neden anlamıyor?
3. Çocukluğu çalınarak hayata 1.0 değil, 10.0 yenik başlayan savunmasız savaş çocuklarının hayatlarının kararmasına engel olmak ve gelecek nesilleri kurtarabilmek için, hangi yöntemlerle bilinçlendirilerek savaşın önüne geçilebilir?

Önem

Bütün çocukların, çocuk hakları sözleşmesinde de belirtildiği üzere rengi, dini ve etnik kökeni ne olursa olsun ve nerede yaşarlarsa yaşasınlar, önemleri ve hakları eşittir.

Politik tartışmaların insani meselelerin önüne geçilmesine izin verilmemelidir.

Son 20 yılda savaşın çocuklar üzerindeki etkisi yeterince bilgi toplanarak araştırılmış, fiziksel ve psikolojik yaralanmalardan bulaşıcı hastalık salgınlarına kadar değişik konulardan etkin şekilde önleyici programlar başlatır konuma gelmesi kanaatine varılmıştır.

Suriye iç savaşının patlak vermesi ile Türkiye ye geçici sığınma statüsünde giriş yapan Suriye vatandaşlarının ülkeye eğitim, sağlık, hastalık gibi kavramlara farklı boyut kazandırdığı bilinmektedir. Çocukların bu süreçte karşılaşacakları güçlüklerin tanımlanıp yorumlanması önem kazanmıştır.

Bugün savaş ve çatışma ortamında büyüyen çocukların, ilerleyen zamanda etkin şiddet eylemcilerine dönüşebileceklerini söylemek çok da yanlış değildir. Savaşın yıkıcı yönlerine maruz kalan çocuklar için ortaya konulan psiko-sosyal teşebbüsler ne kadar kapsamlı ve yoğun olsa da, savaş emarelerinin tamamıyla yok edilmesi çok zordur. Bu sebeple, günümüzde süren politik arbedelerin en kısa sürede çözüme ulaşması, çocukların ve halkın bu arbedelerden uzak tutulması ve yeniden savaş meydana gelmemesi için liderlere ve otorite figürlerine oldukça büyük işler düşmektedir (Gürdil ve Erden, 2009).

Savaş bölgelerinde yaşam mücadelesi veren yetim çocuklar sağlık alanında pek çok problemle karşılaşmaktadır. Bunların en önemlisi de tedavi ve tıbbi imkânlarının kısıtlı olması sebebiyle hastalıklarının tedavisinde geç kalınmasıdır.

Savaş bölgelerinde, devam eden çatışmalardan ötürü eğitim durma noktasına gelmiş, okullar

² Şükrü Hatun ‘‘Savaş ve Çocuklar’’, cev. E. Gönüllü, Archive of Disease in Childhood dergisi, 1998, s.77.

bombalanıp yıkılmış, öğrenciler ve öğretmenler öldürülmüş, ciddi güvenlik sorunları meydana gelmiştir. Bu sebeplerle de eğitim sistemi ciddi anlamda sekteye uğramıştır. Bu koşullarda pek çok yetim okuma yazma dahi öğrenememiş ya da en fazla ilkokulu tamamlayabilmiştir. Eğitimin çocukların, özellikle de yetim çocukların geleceği için önemi dikkate alındığında ilk yapılması gereken işlerden birinin eğitime destek olmak olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple özellikle savaş coğrafyalarındaki eğitim kurumlarının sayısının artırılması, fiziki şartlarının dizayn edilmesi, eğitim materyali ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir.

Çocuk Koruma Kanunu hükmünce yürütülen çocuk yasaları, Suriyeli mülteci çocuklarına Türk vatandaşı çocuklarla eşit yaklaşım sergilenmesi anlamına geldiğinden dikkat çekicidir.

Varsayımlar

Ülkeler arasındaki siyasi ve politik çatışmalar, ülkelerin kendi içlerindeki hesaplaşmaları ve terör eylemleri çocukların ölmelerine neden olmakta, çocuklarda fiziksel ve ruhsal hasar bırakabilmektedir.

Savaş mağduru yetimler sağlık, güvenlik, psikolojik, sosyal, ekonomik ve eğitim başta olmak üzere çok çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır.

Etnik kimlik kavramı da savaş ve göç olgusu içerisinde çok önemli bir konudur. Çocuk psikolojisi etnik bilincin nasıl geliştiğini anlayabilmek için başvurulabilecek en güvenilir ve en doğru kaynaktır.

Savaş kaynaklı ortaya çıkan mecburi göç, işkence gibi bireye zarar veren ve bireyde tahribat yaratan bir etkiye sahip olabilmektedir.

Savaş yaşantısına bağlı travma sonrası stres bozukluğunun gözlenebilecek durumları:

- Öfkelenme
- yakınlarını ve kendini suçlama
- gerginlik
- tedirginlik
- huzursuzluk
- saldırgan davranışlar
- irkilme durumları
- üzüntü
- korku ve kabus
- dikkat bozukluğu
- güvensizlik
- sevgi yoksunluğu
- özgüven eksikliği
- aşağılık kompleksi
- suç işleme
- madde kullanımı

Bunlar savaş yaşantısına bağlı olabilecek travma tik tepkilerdir.

Savaş çocuklarının psikolojisi gelecek kuşaklara da geçiyor...

Yapılan bir araştırmanın sonuçları, savaş bölgesinde kalan ve etkilenen çocukların çocuklarının psikolojik hastalıklara yakalanma riskinin daha yüksek olduğunu, yaşanan travmaların yeni nesillere geçtiğini gösterdi.

Sınırlılıklar

• Çalışmanın makale Literatür taraması “Antakya” toplumcu halk gazetesi Uzm. Psikolog Köşe yazarlarının araştırma makaleleri ile sınırlandırılmıştır.

• Konuyla ilgili olarak yayınlanan İngilizce yazılmış, İngilizceden Türkçeye çevrilmiş kaynaklardan yararlanılarak sınırlandırılmıştır.

• Araştırmanın durum çalışması saptamasına yönelik nitel boyutunda doküman analizi tekniğinden yararlanılarak sınırlandırılmıştır.

• Farklı etnik gruplar, göç yaşayan bireyler, savaş ve çatışmalara maruz kalmış bireyler üzerinde nicel bir araştırma yapılarak, bulguların desteklenmesi ile sınırlandırılmıştır.

Tanımlar

Çalışmada sıklıkla kullanılan bazı özel kavramlara ilişkin çalışmaya özgü tanımlar şu şekilde açıklana bilir:

Savaş - silahlı çatışma, uğraşma, kavgaya, mücadele.

Etnik kimlik - yaşam şekli, ırk, soy, aile bağları, ortak dini inanç ve özgün davranışlardan etkilenerek ortaya çıkmaktadır.

Zorunlu göç - çatışma, zulüm, şiddet, insan hakları ihlallerinin sonucu olarak yaşadığı yeri terk etmek.

Psikolojik travma - günlük rutini bozan, dehşet, panik yaratan, beklenmedik bir şekilde gelişen, anlamlandırma süreçlerini bozan olaylar ve yaşantılar.

Terör - genellikle siyasal bir dava uğruna girilen, toplumu korkutmaya, yıldırma yönelik her türlü eylem.

Yetim ve öksüz - Yetim babasız, öksüz hem anne hem babasını kayıp etmiş çocuk.

Kaotik ortam - Karışık, çatışmalı, gergin, düzensiz, kargaşa içinde, organize olmayan durum içinde olmak.

Salgın - kısa bir zaman içinde çevredeki insanların, hayvanların veya bitkilerin büyük bir bölümüne bulaşan hastalık.

YÖNTEM

Bu araştırma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma türüdür.

Araştırmanın konusu ve kapsamı gereği yayınlanmış veri kaynaklarından yararlanılmıştır. Algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma türüdür. Psikoloji bilim alanında, insan ve toplum davranışları incelenmektedir.

Araştırma modeli

Konuyla ilgili olarak yayınlanan İngilizce yazılmış, İngilizceden Türkçeye çevrilmiş kaynaklardan yararlanılmış ve bu araştırmada doküman analizi modeli kullanılmıştır.

Doküman analizi, araştırmacının çalıştığı konuyla ilgili kişi veya kurumlara doğrudan ulaşamayacağı durumlarda önemli bir bilgi toplama yöntemi olarak karşımıza çıkar. Tarihsel olay, olgu, kültür veya geleneklere ilişkin dokümanlar kadar, yaşadığımız zamana ait dokümanlar, kaynağı belli olmayan anonim dokümanlar veya kaynağı belli olan ilgili dokümanlar bir veri kaynağı oluşturur. Diğer nitel veri toplama yöntemleriyle karşılaştırıldığında doküman analizi, görüşme ve gözlem gibi çalışmalarda karşımıza çıkan denek veya 'katılımcı tepkiselliği' sorununa yol açmaz. Araştırmacı ve araştırmaya katılan bireyler arasında doğrudan fiziksel, davranışsal ve duygusal etkileşimler olmaz. Doküman analizi tıpkı gözlem yöntemi gibi, uzun süreli araştırmalarda etkili olarak kullanılabilir (Bogdan ve Biklen, 1982).

Evren ve örneklem

Birleşmiş Milletler'in (BM) 2015 yılı rakamlarına göre dünyada 140 milyonu aşkın yetim çocuk bulunmaktadır.

Kaçırılan, silah altına alınan ve ya çeşitli örgütlerin elinde esir olan yetim çocukların sayısı tam olarak bilinmemektedir. Öte yandan 30'dan fazla ülkede yaklaşık 300.000 çocuğun aktif olarak savaştığı bildirilmektedir. Bugün dünya genelinde 5-17 yaş arası en az 218 milyon çocuk işçi olduğu ve bunların en az 73 milyonunun tehlikeli işlerde çalıştırıldığı belirtilmektedir. Bu çocukların önemli bir kısmının ise aile korumasından mahrum, yetim veya kimsesiz çocuklar olduğu tahmin edilmektedir. Doğal afetler, yoksulluk, hastalıklar, kazalar ve savaşlardan en çok etkilenen kesimin çocuklar olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda ortaya çıkan sonuç ise, her geçen gün sayıları daha da

artan yetim ve kimsesiz çocuklardır.

Dünya genelinde 385 milyonu aşkın çocuk ağır yoksulluk şartları altında yaşamakta ve bu sayı her geçen gün daha da artmakta ve anne veya babasının vefat etmesi sonucu yetim kalmaktadır. Dünyada hem annesini, hem babasını kaybetmiş çocuk sayısının ise 15,1 milyon olduğu bildirilmektedir. Bu sayı savaşlar, hastalıklar, doğal afetler vb. diğer sebeplerle binlerce çocuğun daha yetim kalmasıyla sürekli olarak artmaktadır.

Halk Sağlığı Uzmanları Derneği raporuna göre, %98 oranında psikososyal iyilik hali kötüye gitmiş çocuklarda görülen tepkiler ağlama, çılgılık, uyku düzeninde bozulma, mutsuzluk şeklinde tanımlanmıştır. Çocuklar büyük oranda kimsesiz kalmış, cinsel istismara uğramış, işçi olarak çalışmak zorunda kalmışlardır.

Yeryüzündeki yetimlerin %95'i beş yaşın üzerindedir.

Suriye Geçici Hükümeti'nin verilerine göre, ülkede 800.000 çocuk anne ya da babasını kaybederek yetim ve/veya öksüz kalmıştır. Suriye savaşında, resmi verilere göre şu ana kadar 28.226 çocuk hayatını kaybetmiş, 4.469 çocuk ise tutuklanmıştır. Tutuklanan çocukların pek çoğunun akıbeti bilinmemektedir. Tutuldukları yerlerde uğradıkları işkenceler sonucu yaşamını yitiren çocuk sayısının ise 176 olduğu belirtilmektedir. Çok daha fazla çocuğun akıbeti ise savaş ortamında düzenli kayıt tutulmadığı için bilinmemektedir.

Geçen 10 yıl içerisinde silahlı çatışmalarda 2 milyondan fazla çocuğun öldürüldüğü, 1 milyondan fazlasının yetim kaldığı, 6 milyondan fazla çocuğun da ağır yaralandığı veya çatışmalara bağlı sebeplerle engelli olduğu görülmektedir. Ayrıca dünya üzerinde 15 milyondan fazla çocuğun da mülteci olup göç etmek zorunda kaldığı ve 10 milyona yakın çocuğun bu süreçteki olumsuzluklardan etkilenip ağır travmalar yaşadığı bilinmektedir.

Dünyada 420 milyon çocuk çatışma bölgesinde yaşıyor.

Verilerin toplanması ve analizi

Sosyal araştırmaları daima toplumu çevreleyen koşullar çerçevesinde, insanlara soru sorarak, aile etkileşimlerini gözlemleyerek ya da kamuoyu yoklaması yaparak yönlendirilir. Bu nedenle araştırmayı temsil yeteneğine sahip bir örnek gurup oluşturulur. Örnekleme grubunu oluştururken, çalışmalarda ilgilenilen konunun teorisi ile ölçümlenecek olan gurubun son şeklini almış örnek ayırımına dikkat etmek gerekir. Çoğunlukla, birimler terimini örneklemede bilgi alınan gruptaki insanlar için kullanılır. Ama bazı projelerde birimler; organizasyon, grup, şehir ve kasaba olabilir. Bunların çalışmaya katılmasıyla örnekleme stratejisi çok aşamalı seviyeye geçer.

Serbest çalışmalarda, bazı nedenlerin etkilerinden dolayı bir veya birden çok sonuç üzerinde durulur. Üzerinde durulan yada ilgilenilen sonuçlar araştırma problemi ile doğrudan ilişkilidir. Çoğunlukla araştırma problemini en iyi yansıtan en fazla ilgilenilen sonuçlardır.

Çalışmada kullanılan bu konu araştırma tasarımı ile doğrudan ilgilidir. Araştırma tasarımının temel sorunu ise insanların programa nasıl dahil edildiği, yerleştirildiği ve karşılaştırılacak davranışların sonucunda karar verilmesidir.

Bir araştırmanın bilimsel olabilmesi ve en az masrafla tamamlanabilmesi için, bu konuda yapılmış benzer çalışmaların olup olmadığını, varsa nasıl yapıldığını tespit etmek gerekir. Buna bilimsel çevrelerde literatür taraması da denir. Literatür taraması, yapacağımız araştırmanın yönteminin belirlenmesinde de kolaylıklar sağlar. Çünkü bizden önce yapılan araştırmalar da bir yöntemeye dayanmıştır. Bu araştırmalarda bir anket uygulanmışsa, anket formuna mutlaka ulaşılmalıdır. Literatür taraması, kütüphanelerde yapılabildiği gibi, İnternet ortamında da yapılması kaçınılmazdır. Bu konuda üniversitelerdeki araştırmalara kaynaklık eden ULAKBİM'den yararlanmak gerekir. Çünkü konunun geçmişini bilmek kadar konunun teorik alt yapısını da bilmek icap etmektedir. Araştırmacı araştırmasına temel veri oluşturduğunda, değişik yöntemlerle araştırmayı analiz ederek kavramaya başlayabilir.

Bu çalışmada, savaşın çocuklar üzerindeki etkileri açıklanmak istenmiş, savaş dönemlerinde çocukların sağlıklarını korumak ve geliştirmek adına fiziksel, psikolojik, sosyolojik, emosyonel, bilişsel olarak bütüncül bir yaklaşım benimsenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, bu konu

üzerinde akademik çalışmalara ihtiyaç olduğu belirtilmektedir.

Süre, Bütçe Ve Olanaklar

Araştırma süreci belirli bir alana araştırmacının ilgi duyması ile beraber araştırmacının konuyu inceleme isteği ile başlar.

Hükümet ödeneklerinden çocuklara yönelik olanların ayrıştırılmasına ilişkin bir girişim olan çocuk dostu bütçeleme temel amacı, çocukların haklarını koruyarak refah düzeyini artırmaktır. Çocuk dostu bütçeleme temel amacı, çocukların haklarını koruyarak refah düzeyini artırmaktır. Çocuk dostu bütçe ile refah düzeyini artırma amacı gerçekleştirilirken çocuk haklarının da göz önünde bulundurulması amaçlanmaktadır. Çocuk dostu bütçe uygulamalarının çoğunlukla çocuk sorunlarının yaygın olduğu az gelişmiş ülkelerde uygulandığı görülmektedir.

Türkiye'nin pek çok yerinde, özellikle sivil toplum kuruluşlarında mülteci çocuklar için destek programları, yaşadıkları travmaları atlatabilmeleri için Türk çocuklar ile birlikte geziler, kurslar ve atölye çalışmaları, psikolojik destek ve topluma uyum çalışmaları yapılmıştır. Travmatik savaş yaralıları olan çocuklarla en fazla vakit geçiren ve ilgilenen başta hemşireler olmak üzere bu alanda problemlerin saptanması ve çözüm önerilerinin giderilmesi için yapılacak çalışmalara ihtiyaç vardır. Hiç şüphesiz hastanelerde uygulanan tıp dışı uygulamaların bu çocukların sosyal hayata uyumunu kolaylaştırdığı bilinmektedir.

2007-2014 yılları arası Yetim Sponsorluk Destek Sistemi çalışmalarının seyri

Kaynakça

- Erol N. ve Öner, Ö. (1999). Travmaya psikolojik tepkiler ve bunlara yaklaşım. Türk Psikoloji Bülteni, 5(14), 40- 49.
- Erden, G, (2000), Çocuklara yönelik afet sonrası müdahaleler. Türk Psikoloji Yazıları.

- Erden, G. & Gürdil, G (2009) Savaş yaşantılarının ardından çocuk ve ergenlerde gözlenen travma tepkileri ve psiko-sosyal yardım önerileri. Türk Psikoloji Yazıları.
- Dyregrov, A. (2000). Çocuk, kayıplar ve yas: yetişkinler için el kitabı. (G. Güvenç, Çev.). Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Dyregrov, A., Gjestad, R.ve Raundalen, M. (2002). Children exposed to warfare: a longitudinal study. Journal of Traumatic Stress, 15(1), 59-68.
- Gökler, B. (2001). Terör karşısında çocuklar. Türk Psikoloji Bülteni Hatun Şükrü, “Savaş ve Çocuklar”, çev. Gönüllü Erdem, “Archive of Diseasein Childhood” dergisi
- Akar, A., Dağ Akpolat, D. ve Miman, M. (2014) Trait anxiety level analysis of high school students with migration in Mersin, Procedia- Social and Behavioral Sciences, 113, 143-150.
- Akıllı, H. ve Dirikoç, A. (2015). Uydu kent Nevşehir’de göç çocukları. İdeal Kent Dergisi, 6(17), 252-269. Aydın N (2014). Savaşın çocuklar üzerindeki psikolojik, sosyal ve kültürel etkileri. B. Tokuş. (Ed.), Savaş ve
- Çocuklar. HASUDER- Çocuk Sağlığı Çalışma Grubu HASUDER, Ankara. Baş, M., Molu, B., Tuna, H., Baş, İ. (2017). Göç eden ailelerin sosyo-kültürel ve ekonomik değişiminin kadın ve çocuk yaşamına etkisi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 6 (3), 1680-169
- Bilgin, R (2014). Çatışma ve şiddet ortamında büyüyen çocuklar sorunu. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24 (1), 135-152.
- Deveci E (2014). Savaşta çocuk ölümleri ve yaralanmaları. B. Tokuş (Ed.), Savaş ve Çocuklar. HASUDER- Çocuk Sağlığı Çalışma Grubu, HASUDER-1, 9-25
- Gün, Z. (2006), Psikolojide göç çalışmalarında metodolojik problemler ve çözüm önerileri. Türk Psikoloji Bülteni.
- Kağıtçıbaşı, Ç, (2012). Benlik, aile ve insan gelişimi. Koç Üniversitesi Yayınları.
- “Children of Afghanistan”.
- “Help Save Children in Afghanistan”, Save The Children, <https://www.savethechildren.org-us/what-we-do/where-we-work/greater-middle-east-eurasia/afghanistan>

Gönderilib: 02.02.2021

Qəbul edilib: 04.06.2021